

CHP'NİN PROGRAMLARINDA SOSYAL DEMOKRASİ DEĞİL, KEMALİZM VARDI

24 Mart 2025

Yıldırım Koç

CHP Programlarında Sosyal Demokrasi Anlayışı Yoktu

CHP'nin 1946 yılına kadarki belgelerine bakıldığında "sosyal demokrasi" kavramı görülmemektedir. Atatürk döneminde CHP'nin ideolojisi olarak "Kemalizm" gösterilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 14.6.1943 tarihinde toplanan VI. Büyük Kurultayı'nda kabul edilen CHP Programı'nın Giriş bölümü de şöyledir: "Cumhuriyet Halk Partisinin programına temel olan ana fikirler, inkılâbımızın başlangıcından bugüne kadarki fiiliyat ve tatbikatta aşikârdır. Yalnız birkaç sene için değil istikbale de şamil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu bir halde yazılmıştır. **Partiye esas olan bütün bu prensipler Kemalizm yoludur.**" (Cumhuriyet Halk Partisi Program ve Nizamname,1943;3)

CHP'de Kemalizm'den Sapiş

CHP'de Kemalist Devrim'den ayrılma İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başladı. CHP programlarında yer almaya devam eden 6 ilke'den 1960'lı yıllara kadar fiilen bir kopuş olmakla beraber, "sosyal demokrasi" anlayışı ve kavramı kullanılmadı.

CHP'de 1965 yılında "ortanın solu" politikası benimsendi.

İsmet İnönü, 1965 milletvekili genel seçimleri öncesinde, 29.7.1965 günü şunları söyledi: "CHP, bünyesi itibariyle devletçi bir partidir ve bu sıfatla elbette ortanın solunda bir anlayışadır."

Bu süreçte, emekli general Sıtkı Ulay ve Alaattin Tiritöğlü 21 Eylül 1964 tarihinde Sosyal Demokrat Parti'yi kurdular. Parti hem Atatürkçülüğü, hem de demokratik sosyalizmi savunuyordu. "Sosyal Demokrat Parti, batılı anlamda ve memleket realitelerini de kapsayan, bir demokratik sosyalist siyaset hareketi" idi. (*Sosyal Demokrasi Nedir?*, Sosyal Demokrat Parti Yay.No.1, 1965;32) Bu parti 11 Aralık 1965 tarihinde kendisini feshederek CHP'ye katıldı.

İsmet İnönü 28.4.1967 günü toplanan CHP IV.Olağanüstü Kurultayı'nı açarken yaptığı konuşmada şunları söyledi: "Cumhuriyet Halk Partisinin, sağın karşısında olduğu bellidir. Biz, devrimleri yapan partiyiz. Fakat Cumhuriyet Halk Partisi, aynı zamanda aşırı solun, yani komünistliğin bugünkü yaşayış düzeni içinde karşısına çıkacak tek emniyet duvarıdır. Kısa zamanda anlaşılmıştır ki, en az aşırı sağcılar kadar aşırı solcular, Cumhuriyet Halk Partisinin Ortanın Solu politikası karşısında gerçekten telâşlılardır."

Bülent Ecevit, 1966 yılında yayımladığı **Ortanın Solu** kitabında "Neden Sosyal Demokrasi?" sorusuna şöyle yanıt veriyordu: "Demokrasinin, özellikle Türkiye'de demokrasinin, biçimsel demokrasi değil, yalnız siyasal demokrasi değil, aynı zamanda sosyal temele dayanan, sosyal özü bulunan bir demokrasi olması neden gereklidir?" (Ecevit, Bülent, *Ortanın Solu*, Kim Yay., İstanbul, 1966;42) Ecevit, "sosyal demokrasi"yi, "sosyal özü bulunan bir demokrasi" sanıyordu.

Bu dönemde sosyalistlerin gençlik içinde artan etkisini engellemek amacıyla sosyal demokrasi dernekleri kurulmaya başladı. 1965 yılında Ankara Üniversitesi SBF'de Sosyal Demokrasi Derneği kuruldu. ODTÜ Sosyal Demokrasi Kulübü ise 1966 Aralık'ında kuruldu

ve ardından adı Sosyal Demokrasi Derneği'ne çevrildi. Bunlar ve benzeri dernekler daha sonra Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu'nu (SDDF) oluşturdu.

Bu dönemde CHP belgelerinde "sosyal demokrasi" kavramı önemli bir yer tutmuyordu.

Bülent Ecevit, CHP'nin 18-21 Ekim 1966 günleri toplanan 18. Kurultayı'nda genel sekreterliğe seçildi.

Nihat Erim, 1967 yılının ilk günlerinde CHP Parti Meclisi'nde yaptığı 18 sayfalık konuşmada, "ortanın solu" kavramı tartışmaları sırasında gündeme gelen "sosyal demokrasi" anlayışının eleştirilmesi üzerine aşağıdaki görüşleri ileri sürdü:

"Bizim partimizde, sosyal demokrasiyi komünizmle bir tutup, sosyal demokrasiyi de komünizm gibi suçlar hale gelirse, ben dışarda konuşmam pašam! Yani bir Avrupalı ile karşı karşıya geçip konuşmam. Canım, suç olur mu sosyal demokrasi? İtalyan Cumhurbaşkanı Saragat, sosyal demokrat. Bütün Batı Avrupa, sosyal demokrasi ile idare ediliyor. Almanya Hristiyan Demokratları, Sosyal Demokratlarla işbirliği yaptılar; Dışişleri Bakanlığını onlara verdiler. Biz kolektivist değiliz, olmayacağız, kabul. Ama, sosyal demokrasiyi ağzına alan arkadaş: 'Senin burada işin yok, haydi kalk git.' Bunu demeyelim." (Aksoy, Muammer, Atatürk ve Sosyal Demokrasi, Atatürkçü Düşünce Derneği, Ankara, 1990;39)

"Sosyal demokrasi" sıfatının isim babasının Muammer Aksoy olduğu ileri sürülmektedir. (Hürkan, Serhat, *Ortanın Solu'nun Ulusal Ülkücüleri (Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu'nun Öyküsü)*, Sinemis Yay., Ankara, 2007;13). Muammer Aksoy, 1970-1971 yıllarında yazdığı ve 1990 yılında kitap olarak basılan çalışmasında, "devlet sosyalizmi"ni savunuyor ve bunun sosyal demokrasi olduğunu düşünüyordu. (Aksoy,1990)

İsmet İnönü ve Bülent Ecevit'in de "sosyal demokrasi" kavramını reddetmeleri, günümüz CHP'sinin bu konudaki tavrını değerlendirirken dikkate alınmalıdır.